

BIBÓ ISTVÁN

Köszöntés a Fiatal Művészettörténészek II. Konferenciáján,

2009. november 27.

Greeting at the 2nd Conference of Young Art Historians,

27th November 2009

Tisztelt konferencia, kedves kollégák, de inkább így mondanám, kedves Barátaim,

Először is köszönöm a megtiszteltetést, hogy majdnem két évtizedre pályaelhagyó, renegát művészettörténészként köszöntést mondhatok ebben a körben; s jelzem, hogy ez alkalomból két – egymással összefüggő – dologról szeretnék szót adni. 1. Miért örülök – azon túl, hogy megtisztelve érzem magam, és hogy néhány előadás különösen is érdekel – ennek a konferenciának; 2. miben látom e konferenciának önmagán túlmutató jelentőségét.

1. Kezdjük az elsővel. Örömem elsősorban annak szól, hogy a program tanúsága szerint negyvennél is több fiatal művészettörténész van ma a magyar nyelvterületen, aki ebben a látszólag minden realitástól elrugaskodott szakmában komolyan dolgozik és ráadásul ilyen összefüggések megszervezésére és/vagy a benne való részvételre adja a fejét és idejét, az érvényesülés lukratívabb – és sokkal kevésbé közösségi jelleget – egyéb módozatai helyett. Persze én is el vagyok rugaskodva a világtól, hogy ennek örülök; de hát hogyné örülnék az el-, meg- és kiöregedő generáció tagjaként, amikor megerősítve érzem magam abban, hogy nemcsak a középgenerációval, hanem a fiatalokkal is (akiket már alig ismerek) azonos vagy hasonló gondolkodásmód és közös értékrend köt össze. Ha szabad ezt a közeget így összefoglalni: mi vagyunk azok a marhák, akik világválság idején középkori freskókkal foglalkozunk, globális felmelegedéskor türelmi rendeleti templomokkal, választási kampány helyett szecessziós ornamentikával. És ezzel már ott vagyok mondanivalóm második részénél, amellyel szeretném Önöket viszont-megerősíteni abban, hogy igenis igazuk van ebben a – látszólagos – világtól-elrugaskodásban.

2. Ehhez pedig hadd hívjam támaszul Fülep Lajos gondolatmenetét, amelyet 1956 nyarán, Rembrandt születésének 350. évfordulóján tartott emlékbeszédében fejtett ki, s amelyet – mutatis mutandis – mai helyzetünkre is érvényesnek érzek. Miről is van szó ebben a párhuzamban? Rembrandt akkor élt, amikor az emberiség tudatában éppen lezajlott az addig ismert világ hirtelen-váratlan decentralizációja: bebizonyították, illetve felfedezték, hogy nem a Föld a világ közepe, s hogy Európán-Ázsián kívül más földrészek is vannak. Az európai ember és megszokott környezete egyszerre parányivá zsugorodott, kicsivé és jelentéktelenné vált; egyúttal azonban nagy kihívás támadt, amely egyszerre volt lehetőség és kísértés is. Nevezetesen, hogy az ember ura lehet ennek a kitágult világnak is, de a kitágult Földnek mindenképpen. S az uralkodók, politikusok, katonák, kereskedők erre a kihívásra nem is válaszolhattak másként, mint nagy hódításokkal, utazásokkal, felfedezésekkel, kalandokkal, gyarmatosításokkal; s az első eredmények, úgy látszott, mintha őket igazolnák.

A németalföldi festészet válasza azonban – noha az igazi nagy veszélyek akkor még alig látszóttak – radikálisan más volt. Minél kisebb lett a világban az ember, annál fontosabb lett e festők számára: annál több gonddal, szeretettel, annál

több részvétellel és szolidaritással ábrázolták, s ennek csúcsa Rembrandt művészete. S Fülep szerint Rembrandt azért kortársunk (megemlékezésének ez a címe: Kortársunk, Rembrandt), mert a XX. század közepe óta – s én hozzáteszem: máig – hasonló, csak még robbanásszerűbb decentralizációs periódusban élünk: az ember végképp semmivé zsugorodott, miközben lehetőségei, veszélyei és kísértései óriásira nőttek. Rembrandt és a németalföldiek válasza tehát ma is aktuális.

S itt látom a párhuzamot: mert nem kell festő-óriásnak, sőt feltétlenül festőnek sem lenni ahhoz, hogy ki-ki a maga szakmájában és a maga műfajában ugyanazt a választ adja kora kérdéseire, mint a németalföldiek a maguk idejében: hogy t.i. elsődlegesen nem az a fontos, ami a világban, a világegyetemben történik; hanem előbb fontos az, ami bennünk és közöttünk történik. A válságot, a globalizációt, az úr belakását, a túlnépesedést, a járványokat, a környezetvédelmet, az atomerő kérdéseit meg kell oldani; de mindezekkel nem fogunk boldogulni, ha múltunkkal és jelenünkkel, egymással és önmagunkkal nem tudunk megegyezni, vagy legalábbis őszinte párbeszédben lenni. S ha ehhez találkozásokat, összefüggéseket kell szervezni, ahol megismerhetjük egymás gondolkodását, terveit, rögeszméit, vesszőparipáit, elfogultságait, tévedéseit stb. – akkor szervezzünk találkozásokat. Szeretném hinni, hogy ez a konferencia – az Önök válasza – erről is szól, s ezért mutat túl önmagán. S ha meg tudnak maradni a Rembrandt és társai, s az ő nyomukban Fülep Lajos által sugallt meggyőződésben, akkor nem lesznek rossz társaságban.

Köszönöm a figyelmet.

Dear participants, dear colleagues, or rather, dear friends, First of all, I would like to express my gratitude for having been given the opportunity to address you. I, as a renegade art historian, who had previously abandoned this profession for almost two decades, would like to talk about two inter-related things on this occasion. Firstly, why I am glad for this conference, apart from being honoured and especially interested in a number of lectures. Secondly, what I perceive to be the significance of this conference.

Let me start with the first topic. I am delighted to see that, according to the programme, there are more than forty Hungarian-speaking young art historians today, who in this field, seemingly detached from all reality, work seriously, and what is more, dedicate their time to organise and/or participate in such meetings, instead of other, more lucrative – yet less communal – ways to success. Of course, I myself am alienated from the world for being pleased with this situation. But how could I not be when I experience that as an “old buffer” I am not only linked with the middle generation, but also younger people (whom I hardly know) by an identical or similar mentality and set of values. Let me phrase it thus: we are the fools who rather care for medieval frescoes instead of the economic crisis, churches from the time of the Tolerance

Act as opposed to global warming and Art Nouveau ornaments regardless of election campaigns. And with this I have reached my second point, in which I would like to confirm to you that indeed you are right in your apparent seclusion from the world.

To give further explanation to this idea allow me to refer to the thoughts of Lajos Fülep, which he put forward in the summer of 1956, in his memorial speech on the 350th anniversary of Rembrandt's birth, and which – *mutatis mutandis* – I feel are valid in our present situation. For what is the parallel? Rembrandt lived when the sudden and unexpected decentralisation of the world as it had been known until then took place in human understanding; it had been proven and discovered that the Earth is not the centre of the universe, and there are also other continents besides Europe and Asia. Europeans and their familiar surroundings suddenly shrank to something minute and became very small and insignificant. With this a major challenge arose, which was both an opportunity and a temptation. Namely, that man may be the master of this expanded world, but will surely be the master of the expanded Earth. Hence rulers, politicians, soldiers, traders could not answer this challenge otherwise than with conquests, travels, discoveries, adventures and colonisations. The first results seemed to justify them.

The answer of painters from the Low Countries was, however, radically different, although the real dangers were hardly to be seen at the time. The smaller man became in the world, the more important the world became for these artists: they took to depicting humankind with greater care, love, com-

passion and solidarity, and the epitome of this process is Rembrandt's art. According to Fülep, Rembrandt is our contemporary (the title of Fülep's commemoration is *Our Contemporary, Rembrandt*), because since the mid-20th century onwards we have lived – and I would add, still do today – in a similar period of decentralisation: man has finally shrunk to almost nothing, while opportunities, threats and temptations have increased enormously. The reaction of Rembrandt and his compatriots is still relevant today.

And this is where I see the parallel, for it is not necessary to be an outstanding painter, or any painter for that matter, in order for everyone to give the same answer in their own profession and occupation as the people of the Low Countries did in their age. It is not what happens in the world or the universe that is of primary importance, but rather what happens within and between us. The economic crisis, globalisation, the conquest of space, overpopulation, epidemics, environment protection, questions of atomic energy all have to be resolved. But we cannot manage all these problems until we do not reconcile with, or at least stand in honest dialogue with our past, present, each other and ourselves. And if this needs encounters, meetings to be organised, where we get to know each other's thinking, plans, obsessions, crazes, conceptions, mistakes, etc., then let us organise meetings. I would like to believe that this conference, your answer, deals with this issue, and thus grows into something other than itself. And if you manage to keep to the conviction of Rembrandt, his fellow painters and Lajos Fülep, then you will not be in bad company.

Thank you for your attention.